

Verslag van het Reuringcongres op 5 november 2011 in Rotterdam

Op zaterdagmiddag 5 november waren er tegelijk op acht plaatsen in Nederland congressen in het kader van de wenselijke reuring in de PvdA. Die reuring is een initiatief van een aantal afdelingen (zoals Groningen, Nijmegen en Maastricht) en in Zuid-Holland is dat opgepikt door het gewest Zuid-Holland en de grote afdelingen uit het gewest, Rotterdam, Den Haag, Leiden, Dordrecht en Delft. Samen maken we een "linkse vuist".

In Rotterdam was er een congres waarin het eerst ging over de linkse vernieuwing en waarbij daarna in vijf deelsessies werd oorgepraat over vijf belangrijke thema's van de sociaaldemocratie van dit moment: solidariteit in Nederland en internationaal, de visie op de economie en de arbeid in onze regio, de problemen in de zorg en de vastgelopen woningmarkt.

Hierna staan samenvattingen van de deelsessies en is ook het verhaal opgenomen dat Paul Kalma hield bij de start van het congres.

Paul Kalma: Breng het debat terug in de PvdA

Niet alles was vroeger beter, maar een paar dingen wel. Dat was de strekking van een column van John Jansen van Galen, een paar weken geleden in het Parool. Hij is journalist en schrijver; combineert betrokkenheid en kritische zin als het om de Partij van de Arbeid en stal mijn hart in 2003 met een commentaar op een passage uit het verkiezingsprogramma van de PvdA van dat jaar. Die passage luidde: 'De PvdA gaat de hufferigheid op straat keihard aanpakken.' 'Een prima idee', schreef hij, 'maar waarom alleen op straat?'

De titel van zijn column van 5 oktober luidde: 'Een beetje opschudding in de Partij van de Arbeid'. Jansen van Galen vindt de 'reuring-beweging' in de partij veel te voorzichtig. 'Meer betrokkenheid bij de partij'. Linkse vernieuwing, zonder te willen vastleggen in welke richting. Het is hem allemaal te vrijblijvend. 'Ik zeg niet', schrijft hij, 'dat het vroeger allemaal beter was. In het begin van de 20^e eeuw vlogen de stoelen vaak door zaal Constantia aan de Rozengracht en in De Burcht aan de Henri Polaklaan lieten opposanten aan de bobbel in hun broek zien dat ze een pistool paraat hadden. Zo hoeft het ook weer niet.', aldus Jansen van Galen, 'Maar die gedrevenheid zou je graag terug willen zien.'

De beweging voor linkse vernieuwing in de PvdA, vind ikzelf, is, net als de congressen van 5 november, een voortreffelijk initiatief. Het komt ook geen dag te vroeg. Maar laten we inderdaad duidelijk zijn over wat we er mee willen. Dat is wat mij betreft: terug naar de inhoud. Terug naar het hartstochtelijk debat – in de PvdA, bij links als geheel - over wezenlijke politieke kwesties.

Dat debat hebben we jarenlang verwaarloosd. De partijleiding heeft het ook vaak afgehouden en soms (ik heb er wat ervaring mee) ronduit tegengewerkt. En er zitten inderdaad ook risico's aan. Het kan leiden tot interne verdeeldheid. Het kan de speelruimte van de eigen bestuurders en volksvertegenwoordigers beperken. En het kan de tegenstander in de kaart spelen. Allemaal waar. Maar toch zijn heftige, gestructureerde, openlijk uitgevochten meningsverschillen van wezenlijk belang voor een politieke partij (althans van een democratische partij):

- omdat de vitaliteit van een partij of beweging er aan is af te lezen;
- omdat de vraagstukken waarvoor we, nationaal en internationaal staan, om reflectie en discussie schreeuwen;
- omdat de koers van een partij aan invloed en zeggingskracht wint als ze in een open debat is getoetst, bijgesteld en aangescherpt.

Pistolen lijken mij daar niet bij nodig. Ik denk dat het meubilair bij de reuring-bijeenkomsten ook wel intact zal blijven. Maar het zou me verbazen (en ook wat tegenvallen) als er niet op z'n minst wat glaswerk zou sneuvelen.

Waar zou dat hartstochtelijk debat dan over moeten gaan? Ik geef één voorbeeld: het pensioenakkoord. Hoe is mogelijk dat de FNV, in veel opzichten toch nog steeds de bondgenoot van de sociaal-democratie, over dat akkoord in een diepe crisis belandt, zonder dat dat in onze partij enige serieuze discussie oproept. Is het onderwerp daar te onbelangrijk voor? Of te gevoelig? Zeker, de Jonge Socialisten hebben stelling genomen. Ze vinden op goede gronden dat het akkoord voor ouderen wel eens beter uit zou kunnen pakken dan voor jongeren. Maar er is veel meer op het akkoord aan te merken:

- het is een gemiste kans om een eind te maken aan een grote misstand in ons huidige pensioenstelsel. De PvdA-economen Tang en Van Wijnbergen omschrijven die misstand als: 'arm betaalt voor rijk'. Het heeft met verschillen in levensverwachting te maken en er moet (en kan) wat aan gedaan worden;
- en niet in de laatste plaats: de werkgevers benutten het pensioenakkoord (en de crisis) om zich aan hun verantwoordelijkheid te onttrekken voor bijspringen in geval van nood bij de pensioenfondsen. We gaan zo naar een stelsel als in Amerika toe, waar werknemers als enigen de risico's dragen.

Zeker, sommige pensioenfondsen zullen mogelijk niet aan het 'afstempelen' van pensioenen ontkomen. Maar waarom zo'n akkoord geaccepteerd? En meer in het algemeen: hoe fatsoenlijk is het eigenlijk om dit soort maatregelen te nemen – en tegelijkertijd de grote onrechtvaardigheden te negeren die in onze sociaal-economische orde zijn ontstaan? In de inkomens- en vermogensverdeling; in belastingbetaling door het internationale bedrijfsleven; en in de verdeling van de winsten die tegenwoordig zoveel mogelijk naar de aandeelhouders gaan – ten koste van productieve investeringen en werkgelegenheid..

Waarom praten we daar niet over? En ook niet over de steun die de PvdA-fractie misschien als enige progressieve partij aan het AOW-beleid van het kabinet gaat geven? In de jaren negentig organiseerde voorzitter Rottenberg dan een publieke bijeenkomst, waarin de woordvoerders het hemd van het lijf werd gevraagd. Nu zullen we het zelf moeten doen. Of een nieuwe PvdA-voorzitter kiezen, die dit soort 'briefings' zoals ze heetten, eindelijk weer gaat invoeren.

Tot zover dit ene voorbeeld. Het ligt me na aan het hart. Er zijn er meer – en u heeft misschien hele andere. Blijft de vraag wat mijn oproep om in de partij eindelijk weer eens echt te gaan discussiëren, met linkse samenwerking te maken heeft – waar de reuring-congressen óók over gaan. Ik denk heel erg veel. Die linkse samenwerking (met GroenLinks en de SP in ieder geval, met D66 als ze wil) is dringend noodzakelijk. Links is in Nederland gewoon niet sterk genoeg om zich - zeker in dit soort crisistijd - blijvende verdeeldheid te kunnen veroorloven. Zonder de sociaal-democraten komt in die verdeeldheid geen verandering.

Maar zelf heeft de PvdA die samenwerking ook hard nodig. Omdat de kapitalisme-kritiek en het maatschappelijk activisme van de SP ons herinneren aan waar we vroeger óók goed in waren. En omdat GroenLinks en D66 de PvdA (en de SP) ecologisch en rechtsstatelijk wakker houden en beide partijen helpen om de verdediging van wie kwetsbaar is niet te vereenzelvigen met de verdediging van bestaande structuren. Linkse samenwerking helpt bovendien de strijdbaarheid en de passie weer in het centrum van de politiek terugbrengen, waaraan het de afgelopen decennia zo sterk heeft ontbroken.

Hoe brengen we die linkse samenwerking dichterbij? Door de betrokken partijbesturen de mogelijkheden te laten verkennen? Nou nee. Door de betreffende lijsttrekkers zo vaak mogelijk op één podium te hijsen? Ook niet echt. Veel beter al is een voorstel van mijn oud-collega's Frans Becker en René Cuperus om een schaduw- kabinet te formeren, met een basisprogramma van enkele punten. Maar

ook voor linkse samenwerking geldt: laten we eindelijk het debat voeren. De partijen hebben veel gemeenschappelijks, maar de verschillen zijn niet gering. Wat dat betreft is het domste wat we kunnen doen: als progressieve partijen op kousenvoeten naar de verkiezingen sluipen om zo onverwachts een meerderheid te kunnen halen.

Wat dan? Praten over hoe het in andere landen, zoals Denemarken toegaat. Maar ook: discussiëren over de verschillen van mening we in eigen land over die samenwerking hebben. Nogal wat partijgenoten zien niets in optrekken met de SP. Waarom niet? Laten we daar openlijk over discussiëren. En nóg een thema: Dick Pels, scherpzinnig denker en directeur van het wetenschappelijk bureau van GroenLinks, wil wel linkse samenwerking, maar alleen van twee nieuwe partijen: een sociaal-vrijzinnige partij (waarin in ieder geval D66 en GroenLinks opgaan); en een sociaal-conservatieve partij (waartoe in ieder geval de SP gaat behoren). En de PvdA? Die moet maar kiezen waartoe ze zich het meest aangetrokken voelt. Of zichzelf opsplitsen!

Dat is natuurlijk gemeen van Dick. Maar hij snijdt wel een belangrijk onderwerp aan. Hoe relevant is dat onderscheid tussen sociaal-vrijzinnigen en sociaal-conservatieven? Overlapt het met de scheiding die zich in de samenleving aftekent tussen hoog- en laagopgeleiden? En welke beleidsmatige en politieke consequenties trekken we daaruit? Zelf zie ik helemaal niets in twee van die partijen. Voor zover er verschillen zijn, is het juist nuttig om ze in een partijverband bij elkaar te houden. Maar laten we het debat voeren. Openlijk. Op congressen als deze.

Een allerlaatste voorbeeld in dat verband - en niet helemaal zonder actualiteitswaarde: Europa. Ik heb, net als veel andere PvdA-ers, moeite met de Europa-scepsis van de SP. Maar hoe groot zijn de verschillen precies? Daar wordt alleen publiekelijk over gesproken als we elkaar kunnen afkatten. Nooit in een bijeenkomsten als deze, met als uitgangspunt dat we veel meer moeten gaan samenwerken.

Trouwens: als Europeaan heb ik de laatste tijd het gevoel dat er, vooral in het kader van de kredietcrisis, wel erg veel naar Europa schuift. Moeten we niet gaan nadenken over een ander soort Europa? Over een Europa waarin de lidstaten, binnen duidelijke kaders, veel meer speelruimte krijgen? Dan zou uittreden uit de euro niet meer de totale ramp zijn waar het nu op uit kan draaien. En dan zou de Griekse sociaal-democraat Papandreou niet langer door partijgenoten uit Nederland beschimpt worden, omdat hij bij het sanering- en bezuinigingsbeleid de democratie een rol willen laten spelen.

Er zijn nog veel meer voorbeelden te geven. Maar het gaat me steeds om die ene stelling: voer eindelijk weer het onderlinge debat. Tegenspraak brengt ons verder.

SOLIDARITEIT IN NEDERLAND

Verslag Jacqueline van den Bergh

Inleiding Marleen Damen:

- er moeten keuzes gemaakt worden in hoe en waar we willen bezuinigen
- centrale vraag is: moet alles blijven zoals het is bij de sociale zekerheid
- huishoudtoets bij bijstandsuitkeringen heeft enorme gevolgen voor inkomens

Onderwerpen uit de groep:

- PvdA moet juist stelling nemen tegen de afbraak van de sociale zekerheid; dat is het hart van de sociaaldemocratie; geen afbraak van de collectieve sector en sociale zekerheid

- De PvdA moet het verzet tegen de afbraak van sociale zekerheid en publieke sector organiseren
- PvdA heeft van de zorgsector een veel te bureaucratisch en ondoorzichtig systeem gemaakt
- Het scheppen van banen moet veel meer prioriteit krijgen bij de PvdA; en het gaat om de arbeidsmarkt en scholing; terug naar de kern: Partij van de Arbeid
- Groepen niet tegen elkaar opzetten: jong - oud; rijk - arm; allochtoon - autochtoon; laag - hoog opgeleid; juist zoeken naar hoe men elkaar kan verbinden, wat men voor elkaar kan betekenen
- Gemeenten moeten veel meer speelruimte krijgen voor eigen beleid (WMO, AWBZ, WWNV, Jeugdzorg, etc.)
- We moeten niet de partij worden voor de “kanslozen”; wat is kansloos?
- PvdA moet ingaan tegen het neoliberalisme; het economisch systeem heeft destructieve trekken (casino kapitalisme); PvdA heeft meegeholpen alle beschermingsconstructies neer te halen, daar moet men van terugkomen
- PvdA moet hier tegen ingaan; ook Europa heeft het neoliberalisme gestimuleerd en beschermingsconstructies afgeschaft; PvdA heeft dit gesteund; moet terugkeren op haar schreden
- PvdA had voorwaarden moeten stellen bij het redden van de banken: geen bonussen; niet naar de beurs; de nutsfunctie stimuleren
- De tijd van vaste en duidelijke achterbannen is verleden tijd; mensen kijken naar issues, niet naar totaalpakketten
- PvdA is een politieke vereniging; wat kunnen leden doen als men geen raadslid, statenlid, wethouder, burgemeester, Tweede Kamerlid, Eerste Kamerlid, minister etc. is; hoe organiseer je commitment
- Aantrekken van nieuwe leden is belangrijk; veel kleine afdelingen staan op instorten
- Spreekt de boodschap van solidariteit jongeren nog wel aan?
- Belangenbehartiging is wel belangrijk; er moet (tegen)macht georganiseerd worden
- Gaat het om de rituelen of de inhoud?

RAPPORTAGE DEELSESSIE INTERNATIONALE SOLIDARITEIT

Verslaggever: Jaap Cornelisse en inleider: Nico Schrijvers

Half november komt een rapport en resolutie uit over internationale solidariteit. Op de Wiardi Beckmanstichting-site verschijnt dit en kan becommentarieerd worden. De resolutie wordt op het congres begin volgend jaar voorgelegd.

Het stuk bestaat uit drie delen en wel de trends in de internationale politiek, de 12 beginselen en de concept resolutie.

In de sessie kwamen de 12 beginselen aan bod:

1. Internationaal.

Op een veelvoud van terreinen zoals emancipatie, zelfbeschikkingsrecht van de bevolking, de mensenrechten, de wapenbeheersing en de verkleining van de inkomensongelijkheid komen hierin aan bod.

2. Wat is internationale solidariteit.

Hier gaat het vooral over ontwikkelingssamenwerking, het punt van vrede en veiligheid en de uitbuiting c.q. onderdrukking van mensen.

3. Rechtvaardiger Europa.

Er wordt gesproken over een pro-Europahouding, maar niet een naïeve houding. Het gaat hierbij vooral om werkgelegenheid, bestaanszekerheid etc.

4. Mondiale publieke/collectieve goederen.

Het klimaat, de polen etc zijn zaken die iedereen aangaan en waar ook iedereen gevolgen van verandering ondervindt. Wie beheert deze goederen? Het beheer is erg versnipperd. Hier moet gesnoeid en goed opgezet worden.

5. Beteugeling van het kapitalisme.

Het kapitalisme voldoet niet aan een sociaal democratische agenda. Het kapitalistische stelsel werkt niet en kent geen “automatische piloot”.

6. Verminderen van de ongelijkheid.

Het niveau van welvaart in de hele wereld is aan het toenemen. Toch is er sprake van een niet kleiner wordende groep mensen in absolute armoede.

7. Vrijheid, rechtstaat, democratie.

Vooraf het punt van de rechtstaat is belangrijk. De wetten moeten goed zijn en ook goed bewaakt worden door de rechterlijke macht. Mensen moeten getraind worden met het idee van de rechtstaat. De dictaturen die er nu nog zijn veranderen langzaam. De weg naar democratie is een langzame weg van verbeteringen.

8. Respect voor de rechten van de mens.

Er is nu sprake van een universele meetlat voor deze rechten. Veel rechten komen ook uit andere werelddelen en het is zeker geen Europees idee. Het probleem bij dit beginsel is het toezicht. Dit is nog erg zwak.

9. Gedeelde veiligheid.

10. Rechtvaardiger internationale orde.

Internationaal is het “wereldbestuur” erg gebrekkig en versplinterd. Een aantal internationale fora zijn overblijfselen uit de koude oorlog periode en hier is snoeien en vernieuwen broodnodig. Dan kan er gericht internationaal opgetreden worden. De NAVO is zo’n oude structuur. Hierin wordt alleen op een militair en technisch niveau gewerkt en vindt te weinig dialoog plaats.

11. Duurzame ontwikkeling.

Hierin staan de armoedebestrijding, de sociaal economische agenda en het duurzaam gebruik van de aarde centraal ook voor toekomstige generaties.

12. Wederzijds respect en dialoog.

Het idee dat wij wel even zullen vertellen hoe het moet is funest. Er moet meer gewerkt worden in een dialoog.

In de discussie kwam steeds naar voren, dat de mooie beginselen en ideeën vertaald moeten worden voor de mensen in de straat. Zo is de angst voor de Chinezen te ontcrachten door te vertellen, dat in de Rotterdamse haven vele duizenden arbeidsplaatsen afhankelijk zijn van de handel met China. Hoezo de Chinezen komen? Ze zijn er al. Sterker moet benadrukt worden, dat immigranten een toegevoegde waarde hebben voor Nederland door de hele geschiedenis heen. In tegenstelling tot wat de Nederlandse regering nu doet, namelijk alles bekijken vanuit een beperkt Nederlands belang, moet meer gekeken worden naar een breder internationaal kader. Het is niet voor niets dat Nederland nu internationaal niets

voorstelt en dus geen invloed heeft. Als PvdA moeten hier duidelijke standpunten over worden ingenomen.

In het algemeen geldt “geen woorden maar daden”. Er moet een concrete vertaling gemaakt worden naar de praktijk toe. Anders blijft het zweven.

Waarom lijkt het dat er te weinig aandacht is voor internationale vraagstukken in de partij? Dit komt vooral omdat het op afdelingsniveau niet aan de orde gesteld wordt. Vaak sneuvelt het internationale voor wat plaatselijke onderwerpen.

In de beginselen ontbreekt het gender-aspect nog te veel.

Nog een aardig punt: geen NAVO maar een Europees leger; bezuinigen op defensie geeft minder mogelijkheden internationaal (blauwhelmen).

BROOD OP DE PLANK, of hoe de economie ook een sociaaldemocratisch thema is

Verslag van Boudewijn Steur

Jaap Jelle Feenstra (voormalig Tweede Kamer Lid en nu Hoofd Public Affairs bij het Havenbedrijf Rotterdam) geeft in zijn presentatie het (grote) economisch belang van de Rotterdamse haven voor de Nederlandse economie aan¹. De haven heeft zich vanaf Middeleeuwen in een steeds hoger tempo westwaarts ontwikkeld tot een belangrijke economische hub in Nederland (en Europa). De Rotterdamse haven kent een aantal kenmerken dat dit succes mogelijk maakt: grote toegankelijkheid van de haven vanuit de zee voor de nieuwe generatie megacontainerschepen, goede toegankelijkheid van de haven naar het achterland, efficiënt gebruik van de beschikbare ruimte en heldere organisatie van enerzijds 1500 private bedrijven en anderzijds het publieke havenbedrijf, dat de strategische voorwaarden schept voor een gezonde lange termijn ontwikkeling. De totale toegevoegde waarde van de Nederlandse zeehavens aan het nationaal BBP is € 43,8 mld. (7,3% BBP). De totale directe en indirecte werkgelegenheid van de zeehavens bedraagt 290.000 personen (3,3% van de totale werkgelegenheid). Alleen Rotterdam kent al een jaarlijkse groei van 2000 arbeidsplaatsen. De betekenis van de Rotterdamse haven voor de Nederlandse economie en werkgelegenheid is dusdanig fors, dat het een plaats op de PvdA Toekomstagenda verdient.

De Rotterdamse Haven: een sociaaldemocratisch thema?

De havens, en in het bijzonder de Rotterdamse haven, waren vanouds bij uitstek plaatsen waar de sociaaldemocratie zijn wortels heeft. De arbeidersomstandigheden waren juist op deze plekken erg slecht, waardoor de actiebereidheid en organisatiegraad van arbeiders daar relatief groot waren. Maar ook de baten in termen van werkgelegenheid en meerwaarde trok de aandacht van sociaaldemocratische bestuurders. De laatste jaren lijkt het alsof de sociaaldemocratie zich uit de haveneconomie heeft teruggetrokken, mogelijk omdat de arbeidsomstandigheden zijn verbeterd en een sterke haven als vanzelfsprekend werd ervaren. De haveneconomie is echter bij uitstek ook een thema dat de linkse partijen aangaat, alleen al om de vele sociaaldemocratische thema's die daar uit voortvloeien; werk, meerwaarde, duurzaamheid, bereikbaarheid. De PvdA zou dit thema meer naar zich toe moeten trekken, want de afgelopen jaren is er nauwelijks meer een PvdA-politicus geweest die zich herkenbaar en nadrukkelijk heeft beziggehouden met de Rotterdamse haven.

---

¹ In de presentatie werd gebruik gemaakt van drie rapporten: 1). Havenbedrijf Rotterdam, *Havenvisie 2030*, 2011; 2). Erasmus Universiteit, *De strategische waarde van het Haven- en Industriecomplex Rotterdam voor het internationale concurrentievermogen van Nederland*, 2011; 3). Roland Berger, *Zuidvleugel, de topregio van Nederland*, 2011.

De Rotterdamse haven: werkgelegenheid en scholing

Ieder jaar biedt de Rotterdamse haven bovenop de bestaande directe werkgelegenheid van 80 a 90.000 arbeidsplaatsen een groei van netto 2000 arbeidsplaatsen. Tweederde van deze plaatsen zitten op MBO-niveau, een derde op HBO-niveau. Werkgevers klagen dat er een mismatch bestaat tussen het opleidingsniveau en de kwalificaties op de werkplek. Dit heeft ruwweg te maken met drie aspecten: 1). Binnen het MBO-onderwijs zijn er te weinig opleidingen die direct aansluiten op de arbeidsmarktvraag en 2). De haven is weggeraakt van de belevingswereld van jongeren. Veel jongeren zijn zich niet bewust van de mogelijkheid binnen de haven te werken. De havenbedrijven hebben hier een belangrijke taak, bijvoorbeeld door kennismakingen te organiseren. Ook de mogelijkheid van maatschappelijke stages zou daarbij kunnen helpen. 3). Regelgeving dient verandert te worden, zodat jongeren gestimuleerd worden op te gaan werken in de haven, terwijl nu bijv. Wajong bij meer verdienen hun uitkering zien afnemen. Jaap Jelle wees op de tegenstelling tussen enerzijds volle kaartenbakken bij de gemeente en vacatures in de haven. Hij bepleitte een persoonlijke aanpak voor iedereen die kan werken, zoals oud-wethouder Dominique Schrijer in Rotterdamse wijken was gestart. We moeten iedereen op zijn mogelijkheden aanspreken omdat daarmee de werkloosheid gericht kan worden weggewerkt en de druk van sociale lasten kan worden verminderd. Tevens dient de mismatch via aanvullende bedrijfsopleidingen te worden weggewerkt. Met een actieve, en gerichte aanpak inclusief sancties kan ook de lastig plaatsbare groep jongeren een loopbaanperspectief worden geboden.

De Rotterdamse haven: het toekomstperspectief

De positie van de Rotterdamse haven bevindt zich niet in het luchtledige. De steven moet naar de toekomst zijn gericht. Daarin bevindt zich een aantal uitdagingen, zo geeft de Havenvisie aan dat op een termijn van ca 20 jaar een verdubbeling van de goederendoorvoer mogelijk is. Dit vertaalt zich ook in toename van werkgelegenheid en bijdragen aan het BNP, waarmee publieke uitgaven in andere sectoren gefinancierd kunnen worden. Het rapport van EUR geeft aan dat met gerichte maatregelen rond het havencomplex voor ca 6 mld. per jaar extra meerwaarde in gekwalificeerde sectoren kan ontstaan. En uit het Zuidvleugelonderzoek blijkt dat tot 2020 deze regio een aanvullende meerwaarde van 21 a 35 mld. per jaar kan opbrengen. Feenstra bepleitte dat de PvdA zich bovenal moet inzetten om de economische taart te vergroten in plaats van alleen het debat te voeren waar bezuinigingen kunnen neerslaan. Zo'n politiek offensief past bij de PvdA als opbouwpartij in een arena vol populisme, radicalisme en postmodernisme. En kan als zodanig ook op een herkenbare wijze haar electorale positie versterken.

Van belang is ook de wijze waarop de overheid financieel 'omgaat' met de haven. Publieke middelen moeten beschikbaar zijn om bijv. de ontsluiting van deze economische regio te kunnen waarborgen. Dat geldt ook voor het belang van de Rotterdamse haven, haar internationale positie en naar Europa toe. Dit is – ook voor de PvdA – ingewikkelder dan het op het eerste gezicht lijkt. De pro-Europese houding van Nederlanders van weleer² is niet langer vanzelfsprekend.

In de discussie werd er op gewezen dat de rest van de wereld niet langer uit overwegend Westerse mogendheden bestaat, waarmee de Nederlandse economie van doen heeft. De opkomende BRIC-landen zijn bepalend en steeds meer buitenlands geld wordt geïnvesteerd in de Rotterdamse haven door landen met een afwijkende waardeoriëntaties op terreinen als democratie en mensenrechten. Uiteindelijk gaat het over mensen; mensen uit de Nederlandse cultuur en daarbuiten, mensen die hier zich hebben gevestigd voor langere tijd, kortere tijd of gewoon op doorreis zijn. De PvdA moet zich hier bewust van blijven en zich weer richten op

---

² Zie de cijfers uit de Eurobarometer

een herwaardering van deze multiculturaliteit en multiëtniciteit. We moeten ons als politieke partij richten op economie en duurzaamheid, maar ook op het besef dat de PvdA staat voor het insluiten van mensen, het erbij betrekken van iedereen in plaats van uitsluiten van personen en groepen, daartoe verplicht zich onze sociaaldemocratische oriëntatie. Jaap Jelle Feenstra gaf daarbij als zijn persoonlijke opstelling aan dat samenwerking van de PvdA met andere politieke groeperingen van belang is, ook als dat tot een verandering van de PvdA als organisaties moet leiden. Immers, bij de laatste verkiezing heeft een verschil van 1 a 2 zetels bepaald wie het initiatief bij coalitieonderhandelingen krijgt. En politiek gaat ten slotte ook om de machtsvraag. Verder bepleitte hij het organiseren van hechte maatschappelijke coalities met vakbeweging, duurzaamheidsbeweging, jongeren, etc.; politiek is niet alleen een bestuurlijke zaak, maar stoelt op herkenning en vertrouwen van burgers in de samenleving.

DEELSESSIE WONEN:| Iedereen heeft recht op een goede woning in een aantrekkelijke wijk. Ook die mensen die dat zelfstandig niet kunnen realiseren.
Verslaggever Eric Bloembergen; inleider Gerda van den Berg

Vooraf.

Het huisvestingsvraagstuk is complex en kent heel veel invalshoeken en aandachtspunten. De duur van de deelsessie was te beperkt voor een volledige analyse hiervan, laat staan om hier ook de antwoorden te geven. Het kan daarom het begin vormen voor een vervolg.

Een inleiding over “De PvdA over wonen”.

Over het algemeen is Nederland in vergelijking met heel veel andere landen een relatief aantrekkelijk land om in te wonen. Er is goed en toegankelijk onderwijs, dat iedereen kansen geeft op een goede zelf gekozen opleiding. Iedereen heeft een inkomen, al is het soms niet hoog. Ook de kwaliteit van zorg en het wonen is goed en deze is ook toegankelijk voor vrijwel iedereen.

Deze kwaliteit van zorg, wonen, onderwijs en inkomen, zijn basis waarden, die we moeten behouden en waar de PvdA zich altijd voor moet blijven inzetten.

Helaas zijn er ook in Nederland uitzonderingen op dit algemene beeld en dat zijn niet alleen individuen, maar helaas soms ook groepen uit de samenleving.

Wonen nader bezien.

In Nederland zijn er 17 miljoen mensen, die in ruim 7 miljoen woningen wonen. Hiervan zijn er 4 miljoen koopwoningen en 3 miljoen huurwoningen. De woningcorporaties hebben gezamenlijk 2,4 miljoen woningen. Nederland heeft 154 sociale huurwoningen per 1000 inwoners en is daarmee in de EU op grote afstand koploper. Als voorbeeld: In Frankrijk en Duitsland zijn er respectievelijk 76 en 22 sociale huurwoningen per 1000 inwoners.

De koopwoningen kennen een gemiddelde netto hypotheeklast van € 440 per maand. Voor huurwoningen is de huur zonder aftrek van woontoeslag gemiddeld ook € 440 per maand. Beide bedragen zijn niet goed vergelijkbaar, want uit de huur moet alles betaald worden, terwijl voor een woningeigenaar er naast de hypotheeklast nog veel andere uitgaven zijn, zoals onderhoud.

De laatste jaren is de ontwikkeling wel dat de energiekosten een steeds groter deel van de totale woonlasten gaan uitmaken, doordat de energieprijzen snel stijgen met ongeveer 20% in de afgelopen 3 jaar.

De PvdA heeft zich er altijd tot doel gesteld, dat iedereen recht heeft op een goede woning in een aantrekkelijke wijk. Ook de mensen die dat niet zelf kunnen betalen. Dit is ook de traditionele bestaansgrond van de woningcorporaties, in de woningwet

van 1901. Vanuit deze doelstelling, zijn er voor de PvdA een aantal invalshoeken, die onze bijzondere aandacht verdienen:

De kwaliteit, kwantiteit en beschikbaarheid van sociale huurwoningen in Nederland.

Ondanks het grote aantal sociale huurwoningen in Nederland, lukt het lang niet altijd om iedereen tijdig aan passende woonruimte te helpen. Passend bij de samenstelling van het huishouden en de financiële mogelijkheden.

Er is hierbij sprake van grote regionale verschillen. In sommige gebieden is een tekort aan sociale huurwoningen, terwijl er ook krimpgebieden zijn. Maar ook in krimpgebieden is er sprake van wachttijden.

De meeste corporaties investeren veel in kwaliteitsverbetering van hun woningen, vooral op het gebied van duurzaamheid. Bij sommige oudere woningen is sloop/nieuwbouw daarbij de meest haalbare oplossing. Hierdoor komen er betere en meestal ruimere woningen terug, maar bijna altijd ook minder en met een andere differentiatie, dus minder sociale huurwoningen. Dit laatste is vooral ingegeven door de noodzaak om wijken leefbaarder en kansrijker te maken met een divers samengestelde bevolking.

De vernieuwingsmogelijkheden van corporaties worden meestal beperkt door de beschikbaarheid van voldoende laag geprijsde bouwgrond. De gemeentes hebben hier niet altijd voldoende mogelijkheden voor.

Dilemma's die in de deelsessie zijn genoemd:

- Is er een tekort aan betaalbare huurwoningen?
- Moeten matige woningen in stand gehouden worden voor starters en mensen met lagere inkomens?
- Veel oudere starterswoningen zijn erg klein. Soms 35 – 60 m².
- Corporaties slopen huurwoningen, maar bouwen er minder terug en soms helemaal niet.
- Kunnen leegstaande bedrijfsruimtes omgezet worden in (huur)woningen? En is dit met fiscale maatregelen te stimuleren?
- Hoe moet je omgaan met verouderde huurwoningen die vaak niet energiezuiniger gemaakt kunnen worden?
- Hoe kunnen de bouwlocaties en bouw mogelijkheden voor corporaties vergroot worden?

De betaalbaarheid van wonen in Nederland.

De Nederlandse woningmarkt kent veel overheidssturing via inkomenspolitiek, dit geldt zowel voor de huur- als de koopsector. Dit maakt de keuze tussen een koopwoning of een huurwoning vaak lastig en onoverzichtelijk. De nieuwe harde inkomensgrenzen die verbonden zijn aan het mogen huren van een sociale huurwoning en het kunnen verkrijgen van een hypotheek dragen daaraan bij.

Dit speelt overigens vooral bij de middeninkomens en de starters. Deze mensen ervaren dat zij geen echte keuzevrijheid hebben, immers ze zijn te rijk om te huren en te arm om te kopen, dus blijven waar ze zitten. Dit belemmert de doorstroming.

De laatste jaren is het besef gegroeid dat wonen reëler geprijsd moet worden. Dus betalen wat iets echt kost, zowel voor huur als voor koop. Waarbij voor de sociale huursector er compensatie in de vorm van huurtoeslag gegeven moet worden voor die huishoudens die de lasten van een huurwoning anders niet zouden kunnen dragen.

Dit zijn echter wel ingrijpende koerswijzigingen met veel invloed op veel huishoudens, waar tegenover vaak eenmalige en beperkte opbrengsten staan. Zo levert het beperken van afschaffen van de hypotheekrenteaftrek eenmalig over 30

jaar minder op dan de verwachte extra aardgasopbrengsten over 2012. Het moet wel, maar verwacht er geen gouden bergen van.
De conclusie is in ieder geval wel dat de keuze tussen kopen of huren transparanter en vrijer moet zijn.

Dilemma's die in de deelsessie hierbij genoemd zijn:

- Wordt de keuzevrijheid tussen kopen en huren beperkt door overheidsmaatregelen?
- Wat kost de hypotheekrenteaftrek in combinatie met het huurwaardeforfait de samenleving?
- Houden de banken bewust de woningmarkt op slot?
- En wat is hun sturende rol daarbij? Is het bv. zo dat banken in "moeilijke" wijken extra belemmeringen opwerpen bij het verkrijgen van een hypotheek?
- Is een sociale huurwoning te goedkoop?

De woonruimteverdeling in Nederland.

Relatieve schaarste van woonruimte is van alle tijden. Vroeger werd je daarom lid van een woningbouwvereniging en schreef je jezelf in op een wachtlijst. Omdat het moment van aanbieden van een woning meestal niet overeenkwam met de verhuisbehoefte, moesten woningen vaak meerdere keren aangeboden worden en was er sprake van langdurige mutatieleegstand.

In de laatste decennia van de 20ste eeuw is de woonruimteverdeling langzaam veranderd tot het aanbodmodel van nu, waarbij actief op vrijgekomen woningen gereageerd moet worden. Dit heeft efficiëntievoordelen opgeleverd, omdat door lagere mutatieleegstand er de facto een verruiming van de beschikbare voorraad van sociale huurwoningen was.

Toch zijn er nog steeds knelpunten in de toewijzing van de sociale huurwoningen.

Dilemma's uit de deelsessie hierbij zijn:

- Het duurt nog steeds erg lang eer een passende woonruimte beschikbaar is.
- Kan de aanpak van scheefwonen, bijvoorbeeld door "huren op maat", de doorstroming vergroten?

Aanbevelingen voor een PvdA lange termijn visie op sociaal wonen.

Het vraagstuk van het bouwen, beheren en verdelen van woonruimte is feitelijk een vraagstuk van het verdelen van schaarste. Het kent vele beïnvloedingsmogelijkheden, die tegelijk alle beperkt zijn. Korte termijn oplossingen zullen in ieder geval slechts beperkt effect hebben.

Er is nu vooral behoefte aan een lange termijn strategie, die zicht biedt op een eerlijke en overzichtelijke aanpak van het huisvestingsvraagstuk, zowel voor de beschikbaarheid als de verdeling. Dit alles in een context van de demografische ontwikkelingen: vergrijzing, vermindering van de omvang van huishoudens, open grenzen, flexibilisering van de arbeidsomstandigheden en -voorwaarden zoals thuis- en telewerken, en veranderingen in de traditionele gezinsverhoudingen en -samenstelling

Dit is een grote opgave die om inzicht, visie en durf vraagt en een ook om volharding en heel veel overleg.

Deze deel sessie wil hierbij meegeven:

- Zijn gemeentes nog wel de juiste bestuurslaag om schaarse woonruimte te verdelen?
- Is er verdere flexibilisering naar een woonruimteverdelingsysteem op maat mogelijk?
- Kunnen corporaties hun oude rol uit 1901 nog wel vervullen? Of is het noodzakelijk om naast de half geprivatiseerde corporatiesector ook weer "gemeentelijke woningbedrijven" op te zetten?
- Wat is het effect van reële prijzen in koop- en huursector?